

[Forskning]

BLITZ- MINNEN

Sosial identitet forsterker minnene våre. Derfor husker Thorvald Stoltenberg så godt en dag i 1945, Trond-Viggo Torgersen en dag i 1973, Oddvar Brå en dag i 2001 – og vi andre en stav som brakk.

Trym Oust Sonstad og Blunderbuss (illustrasjon), Oslo

«**N**Å KOMMER DE INN på selve skistadion. Og nå må det skje ting! Nå må det skje ting! Vi kan se dem, og dere kan se dem. Se på Oddvar! Se på Oddvar! Nå kommer Oddvar!

Oi! Der kommer'n!»

NRKs kommentatorer er på bristepunktet. Oddvar Brå har tatt igjen sovjetiske Aleksandr Zavjalov. Norge er igjen med i kampen om gullmedalje på stafetten i ski-VM i Holmenkollen i 1982. Så skjer det som gjør at Brå for alltid skal prente seg inn i norske tv-seeres hjernebark: Skistaven brekker, og 29 år senere diskuterer folk fortsatt hvor de var da det skjedde.

– Jeg tror dette har blitt et ekstra sterkt minne for folk fordi det var nytt at løperne ble fulgt så tett på tv – og på grunn av kongefamiliens reaksjoner. Den senere Dagbladet-spalten «Hvor var du da Brå brakk staven?» hjalp nok også på, sier Oddvar Brå i dag.

59-åringen trekker frem terrorangrepet 11. september 2001 som ett av to øyeblikk som har brent seg fast i hans eget minne.

– 11. september 2001 satt jeg i bilen da jeg første gang hørte om flyet som hadde truffet skyskraperen i New York. Først senere kom det skikkelige sjokket, for der kom det jaggu et fly til! Dette øyeblikket sitter knallsterkt i minnet, forteller han.

– Det andre jeg husker på samme måte, er drapet på president John F. Kennedy. Jeg husker hele denne seansen veldig godt. Jeg hørte først om det på skolen, og så så jeg det på kveldsnyhetene etter at jeg hadde kommet hjem. Blant annet husker jeg hvordan kona hans begynte å krabbe bakover på bilen, forteller Brå, 48 år etter skuddene i Dallas.

Belyste minner. Hvor mye husker du selv fra timen mellom klokka to og tre ettermiddagen 11. september 2001? Eller fra da du fikk vite at prinsesse Diana var død?

Fotoflashminner kalles de på fagspråket, minner som fremstår som svært klare og detal-

jerte – som om de er brent inn i hjernen av hukommelsens blitzlys. Forskerne har funnet ut at brå, dramatiske hendelser gir oss klisterhjerne og at bildene fra slike hendelser sitter godt fordi hukommelsen stadig friskes opp av mediene.

– Når noe veldig uventet skjer, blir vi årvåkne og følelsesmessig aktivert. Vi får høy oppmerksomhet, noe som aktiverer flere nettverk i hjernen vår enn ved dagligdagse hendelser, forklarer Svein J. Magnussen, professor i psykologi ved Universitetet i Oslo.

Kollega Dorthe Berntsen ved Aarhus Universitet i Danmark mener fotoflashminner blir ekstra sterke når en overraskende hendelse kobles til en sosial identitet, som for eksempel nasjonalfølelsen når en konge dør. Eller når en skistav brekker når det absolutt ikke må skje.

– Det kan godt hende at aktivering av den sosiale identiteten «norsk», kombinert med en dramatisk, tv-sendt hendelse, bidro til at mange husker denne situasjonen, sier Magnussen.

– Det er sikkert ikke så mange svensker som husker det, legger han til.

At sosial identitet styrker minner, kan skyldes flere ting.

– Sosial identitet kan øke den følelsesmessige reaksjonen, den kan gjøre at situasjonen blir samtaletema oftere og den kan øke hyppigheten av omtale av hendelsen i mediene. Eller alt på en gang, sier Berntsen, som understreker at nasjonal identitet bare er én av flere identiteter som kan virke på denne måten.

– Når nasjonal identitet kan bli så sterk, er det blant annet fordi den har et solid symbolmateriale å trekke på, forklarer hun og nevner flagget som et slikt symbol. Da Berntsen intervjuet eldre dansker om hva de husket av frigjøringen fra nazistene i 1945, dukket det danske flagget opp i svært mange av beskrivelsene.

Frigjøringsdagen. Det viftes med norske flagg, men det er ikke noe langt mennesketog som marsjerer nedover gaten, kanskje bare

FASTBRENT FOR ALLTID. Dallas, Texas, 22. november 1981: Prinsesse Diana og kjæresten Dodi Fayed satt i, blir hentet ut av en bil som blir rammet av en motorbil. SCANPIX **Stockholm, 28. februar 1986:** Olof Palme er skadet i en kollisjon med en bil som kjører fra Norge og Sovjetunionen i stafetten i ski-VM. Så brekker Oddvar Brå staven.